WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА
КРАЉЕВСКО-СРПСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ:
ЗА СРБИЈУ . . . . . 6 дин. МЕСЕЧНО
ОД ЈЕДНОГА БРОЈА . . . . . 0·40 дин.
ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ПОШТАНСКОГ САВЕЗА 15 дин. МЕСЕЧНО

УРЕЂУЈУ СКУПШТИНСКИ СЕКРЕТАРИ:
Ранко Петровић, Доброслав Ружић, Љуб. П. Ћирић.

БРОЈ 74 ПЕТАК 22 ФЕБРУАРА 1891 ГОДИНА I

60 САСТАНАК

7 фебруара 1891 год. у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК
Димитрије Катић

СЕКРЕТАР
Љуб. Јоксимовић

(НАСТАВАК)

(О буџету: Ранко Тајсић)

Он даље каже: „ситна је ствар један чиновник“ — то је истина; али кад се покупе на хиљадама ситних ствари по хиљаду две динара, онда ће се направити велика гомила, и онда ће се земља оптеретити новим дуговима. Ја мислим, да је ова уштеда, коју одбор предлаже, са свим умесна и то још умеснија, него од прошлих година, када нећете да примите моје одвојено мишљење о већој штедњи.

Потпредседник — Претрес је свршен. Стављам на гласање: ко је за то, да се ова позиција по предлогу буџета усвоји, нека седи, ко је противан нека устане? (Сви седе). Објављујем да је ова позиција усвојена.

Известилац чита позицију на министра.

Потпредседник — Ко је за то да се ова позиција усвоји, нека седи, ко је против, нек устане? (Сви седе). Објављујем да је Скупштина усвојила ову позицију.

Известилац чита позицију на начелника министарства.

Потпредседник — Ко је за то, да се позиција усвоји, нека седи, ко је против, нека устане? (Сви седе). Објављујем да је позиција усвојена.

Известилац чита позицију на рачуповођу.

Потпредседник — Стављам на гласање позицију по предлогу одбора: Ко је за то, да се ова позиција прими, нек изволи седети, ко је против, нека устане? (Сви седе). Објављујем, да је усвојена ова позиција.

Известилац чита позицију на секретаријат.

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то, да се ова позиција прими, нека седи, а ко је против, нека устане? (Сви седе). Објављујем, да је ова позиција усвојена.

Известилац чита позицију на статистичара.

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то, да се ова позиција прими, нека седи, ко је против, нека устане? (Сви седе). Објављујем да је ова позиција усвојена.

Известилац чита позицију на три писара I класе.

Потпредседник — Ко је за то да се по предлогу г. министра приме три писара I кл., нека изволи седети, ко је противан нека устане? (Већина устаје). Већина је устала, и према томе је предлог по буџету отпао.

Сада стављам на гласање предлог одбора: Ко је за то, да се прими предлог одбора, да буду два писара I кл., нека седи, ко је противан, нека устане? (Сви седе).

Објављујем да је Скупштина једногласно усвојила предлог одбора.

Известилац чита позицију на једног писара II класе.

Потпредседник — Стављам на гласање: Ко је за то, да се прими предлог одбора, нека седи, ко је против, нека устане? (Сви седе). Објављујем да је Скупштина усвојила предлог одбора.

Известилац чита позицију на кирије и оправке кућа, у којима су просветни заводи, и одборско мишљење о томе.

Министар просвете Андра Николић — Што је ова позиција већа, узрок је тај, што ми у овој години имамо једну нову кирију да плаћамо, а то је за канцеларију тимочког духовног суда. Осим тога имамо да плаћамо кирију за горњомилановачку нижу гимназију. Одбор је хтео на овој позицији да уштеди. Ја бих могао бити равнодушан, јер је овде у питању ствар, коју ја не могу знати, пошто ја не могу проценити, пошто ће бити погођена кирија за духовни суд и гор.-милановачку гимназију.

То је једно, а за тим ја вас молим да имате на уму, кад у једноме разреду буде много ђака, онда не можете трпити да ђаци болују због недовољнога локала и да се тиме успех осујети.

Где год има много ђака ми морамо разреде раздвајати, и ако случајно нема довољно соба у згради школској, ми морамо узети још једну зграду под кирију.

Сем тога, ја мислим да у таквоме случају без икаквога устезања одобрићете да министар прекорачи кредит.

Бар ја не знам, који би министар, зарад кирије од неколико стотина динара, оставио неколико стотина ђака да седе нагомилани и да нити вреди шта уче, нити је здравље сигурно. Два су дакле фактора, који чине ову разлику у буџету од прошлогодишњега буџета, а то су, као што рекох, кирија за тимочки духовни суд и кирија за горњо-милановачку гимназију.

Осим тога морам да предвиђам нагомиланост ђака у Београду и у местима, где је већи број ђака по разредима, наочито I, II и III разр. гимназије.

Према томе ви видите, да ће се лако моћи догодити, ако не одобрите по буџету, да се мора прекорачити кредит, с тога вас молим да одобрите суму по буџету и да се тако та потреба подмири без прекорачења кредита.

Марко Петровић — Ако будемо даље овако радили да држава плати овако скупе кирије, и даље да чини оправке

за туђе зграде, онда није чудо што ћемо морати да одобравамо оволике суме целога века. Ја нећу да чиним прекор за то влади, али, господо, зна се из искуства, да кад државни органи, погађају туђе куће за државне потребе ту се обично и више плати, него што би то приватан човек за то исто плаћао. А друго, господо, ако прорачунамо колико коштају те кирије на туђе куће и те честе и скупе оправке туђих кућа, ми ћемо наћи да то врло много кошта и да просто човек не може наћи разлога, каквог држава рачуна има, да толике кирије плаћа сваке године, кад се дакле може наћи већи капитал са малим интересом, са којим би се те све зграде подигле по плану, а интерес и одплату на тај капитал подмиравала би ова сума, која се у буџету даје на кирије и оправке туђих кућа. То држава може да чини пре но што може да чини појединац, јер држава може више да гарантује за дуг својим новчаним средствима за полагање редовне отплате и ануитета. За то, мени се чини, да је крајње време да држава пође у овоме другим бољим путем и да нађе потребан капитал за подизање државних зграда и да се курталише вечитог плаћања кирије и оправака туђих кућа. Истина да у први мах не би се у овоме никаква знатна уштеда учинила у овој позицији, али сва је финансиска корист од овога у томе, што би се све ово имање озидало туђим капиталом у течају 10—15 година, средством редовних отплата интереса и ануитета из суме ове на кирије и оправке туђих кућа, и тако би држава постала сопственик тако великог имања. Ја сам то нагласио и у одбору финансиском, наравно то се не би сад одма могло учинити, пошто су надлештва смештена у тим зградама. Али само сам изнео ту мисао да је крајње време, да се покуша да се нађе зајам и да капитал, који иде на оправку и кирију туђих кућа, употреби се на отплату интереса и капитала узетог на подизање потребних државних зграда, и тако да за 10—15 год. држава подигне надлештва, добра и са хијенског гледишта и по распореду послова удеснија, да се послови лакше отаљавају. Надлештва груписати ваља на извесним државним плацевима да она нележе даље без икакве ренте. Ја држим кад би се тако чинило варош би добила лепши изглед и отуд имала разноликих користи. Ја сам уверен, господо, да би држава оваквим практичним путем врло лако дошла до добрих зграда. Камо лепе среће да наши прељашњи државници нису завели тај ружни обичај узимати туђе куће, плаћати на њих велике кирије и оправљати их, него да су се побринули на овај начин и овим путем да подижу државне грађевине ми би их давно и давно већ имали и подигнуте и одплаћене, и ова би сума данас у буџету отпала, држава би била снабдевена јавним надлештвима и не би данас имали у буџету овако знатну цифру на кирију и оправку туђих зграда. Ово говорећи ја не мислим да треба одбацити ову суму, јер су сад надлештва смештена у туђим зградама, него само наглашавам овде, да се учини један морални корак на владу, да се влада побрине да за најкраће време припреми што треба за решење тога питања у овоме погледу. Јер овако плаћајући туђе куће увек ћемо пропуштати време, да се ово што рекох изврши раније, а држава биће увек без надлештава удобних и служиће се за то неподесним туђим зградама.

Ове године гласам за предложену суму, али остајући убеђен у томе, да ће влада идуће Скупштине припремити и предлог у томе смислу.

Потпредседник — То би био нов предлог а ви знате како се нов предлог од стране посланика подноси. А пошто је претрес свршен стављам на гласање предлог по буџету, а ако он пропадне онда ће доћи предлог одборски. Дакле ко је за то да се одобри кредит на кирије по буџету нека седи, а ко је против нека устане? (Већина устаје). Већина је устала, према томе оглашујем да је Скупштина одбацила предлог по буџету.

Стављам на гласање предлог одборски: Ко је за то да се одобри кредит по предлогу одборском нека изволи седети, а ко је против нека устане? (Сви седе).

Објављујем да је Скупштина усвојила предлог одбора. Изволте даље.

Известилац чита партију II црквених управа, тачку а) Архијерејски сабор.

Ранко Тајсић — У мом одвојеном мишљењу непопуњено је место једног епископа. Мени је познато да нам је једно празно место епископско и ја сам га избрисао за ову годину да се и не попуњава. Назори су моји врло прости и скромни. Ја држим да за ову годину док буџет дотерамо у равнотежу, рачунајући ту и на све друге уштеде, држим да би могло и ово место једног епископа да остане непопуњено. Један је разлог тај, а други је разлог што, како мени изгледа читајући по новинама, није се дошло до наравнања и бољитка у управи црквеног поглаварства. Изгледа ми да једнако постоји расцеп, неслога; чујем да немају способно лице или у сваком случају да је борба око тога, да не могу да се погоде; кад тако ствар стоји, ја држим да је онда то најбоље да и за ову годину оставимо празно место тога једног епископа док се та ствар не стиша. Ако би било криво онима, у ономе крају где је то место упражњено, нарочито ако је потреба због туђег живља и пропаганде, ја бих дао обећање, ако зависи од мене, да ћу молити нашег епископа, да за једну годину премести се код њих и да се изравњамо у благостању, па да буде подједнако свима. Ја ово кажем за то да се види да нисам саможив. Дакле моје је мишљење, да се за ову годину не попуњава место једног епископа до бољих прилика финансијских.

Тривун Милојевић — Сем онога, што је г. Ранко казао ја немам ништа више да кажем, но да додам, да овде не треба да буде митрополит и три владике, но два и митрополит, како би било право тројство за благослове.

Министар просвете Андра Николић — Што се тиче места ових, то питање има да се реши по закону о црквеним властима, у коме се каже колико има епископа, а што је законом о црквеним властима решено, да се има дати, то се буџетом не сме укинути. Ја бих вас молио, да то имате на уму и о томе добро промислите. Скупштина докле закон ствара промишља шта ће узаконити, а кад закон треба да се врши онда се више не може оцењивати је ли законом одређени број места сувишан или не. Ја држим, да би таким поступком Скупштина изашла из круга законодавне власти и отишла у други круг власти, који није њен. И ако узмете тај начин рада, да најпре законом одобрите једно, а после буџетом то исто подсецате, онда то значи да Скупштина узима права да поставља чиновнике, и онда ће у закону залуду стојати *четири* епископа, кад Скупштина неда да их толико буде. Том простом операцијом буџетском може све да се доведе у питање и да се у фактичном стању буџета учини други распоред, и онда они, који су за невршење закона одговорни, а то је влада, *не могу да раде*. Ја вас, дакле, молим, да, пре свега, ова питања начелно решите. А после тога имао бих да одговорим на приговоре, који су пали.

На приговор, нарочито онај, који је после говора Ранковог пао, немам шта да изјавим, но само бих молио, да се има на уму не само достојанство епископа, него и достојанство посланичко; те да се не говори са багателисањем о некоме тројству а и да се не сматра да све оно, што се може казати у шали на другом месту, да то може пристати и у Народној Скупштини. Не дајући никаква одговора на оваке примедбе, ја изјављујем само толико, да протествујем против израза, којима се багателише и црква и Скупштина.

Није боље среће била и црква и Скупштина ни у говору г. Ранка кад он вели, да пристаје, да да у зајам епископа. Ако се г. Ранку чини, да не треба епископа, он је народни посланик и има иницијативу па нека поднесе предлог, да се закон о црквеним властима измени и ми ћемо саслушати те његове разлоге, па ако, наопако, буде и већина у томе сагласна онда неће ни бити епископа. Али само, молим вас, немојте правити шалу с питањима озбиљне природе, као што је закон о црквеним властима, за који нам сам пијетет налаже да га поштујемо, и да говорећи о њему не уносимо термине, које су уносили Ранко Тајсић и Тривун Милојевић.

Ову позицију брани сам закон, а што се тиче питања о владичанском спору, и да ли се ко погодио или не, ја вам могу

www.ubrs.rs
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

казао сам све шта сам радио, кад о том буде питање, али сад је у питању буџетска позиција, која према закону треба да се одобри, и ја мислим, да је одобрите.

Новак Милошевић — Усвајајући говор г. министра просвете, ја ћу да обратим пажњу на ово. Све ово што доноси закон о црквеним властима, ми морамо да поштујемо као синови православне цркве, који су свагда поштовали цркву и веру. У канонима каже се, да се мора упражњено место попунити у року од 3 месеца. Према томе, кад је Скупштина донела један закон, у коме је казала колико мора да буде епископија, онда нема спора да ми, ако хоћемо да чувамо законе и поштујемо православну веру и цркву, морамо то учинити. Па кад на то земљиште станемо, поштујући закон и каноне црквене, ми не можемо казати да нас то ништа не веже.

Милош Богдановић — Ја ћу да проговорим о једном питању, и ако знам, да ћу добити одговор, да је то стечено право. Ми треба само да се запитамо од куда је то и такво право да митрополит прима 25 хиљ. динара. а толику плату немају ни генерали, који су за слободу овога народа стајали пред непријатељским танадма, а после рачунајући на добро срце нашега митрополита Михаила мислим, да ће и он пристати да се сравни са министарском платом. Можда ће ми се казати да он отуда чини помоћ црквама и манастирима, но ја сам имао прилике да видим једног страног попа . . .

Потпредседник — Говорите, господине, о буџету, а не о томе.

Милош Богдановић — Велим, да сам имао прилике да видим, где је на помоћ цркви Сава Грујић дао 100 дин. а он 10. Што се тиче ове празне епископије, ми ако хоћемо да поштујемо закон, ми морамо да поштујемо закон и да то урадимо. Па, господо, и буџет је закон, у њему није морало да има дефицита, па је и у њему изишао дефицит од 8 милионә дин., па зар смо ми за то криви? Оно што нема ни цар неће, те тако кад и ми не можемо ово место да попунимо, оно нека стоји празно, с тога се слажем са предлогом Ранка Тајсића.

Ранко Тајсић — Г. министар у своме говору наговестио је, као да сам ја против установе епископа, но ја велим, кад би он био ближе мом крају и завирио у мој и народа нашег краја живот, он би видео да нама више треба вера и црква и много је скупље ценимо него овде у Београду. Зарад тога имам да наведем један леп пример, а то је долазак владике Никанора у мој крај. Он је више користи народу учинио но сва друга власт, јер он је ободрио народ и уверио га, шта је човек и шта је вера србинова. Овде није реч била, треба ли нам то или не треба, но је реч о томе, колико их треба.

Мој покојни друг, Адам Богосављевић, предложио је то, да се смањи тај број владика, јер је имао података, да у Русији, која је сталнија у вери и много побожнија од нас, нашао је да 4 пута више грађана долази на једног епископа и архијереја него код нас. Даље полазећи с те тачке, ја овде не стављам у питање то, да ли нам они требају или не, него да одузмемо оно, што је много и не постављамо оно, што је сувише. Дакле на основу тога ја имам да кажем, да ово место не треба попуњати не због тога, што нам епископ не треба, него због уштеде.

Г. Новак је казао, да ако хоћемо да поштујемо веру и цркву, онда у то не треба да дирамо, но ја кажем, да ја овде нисам имао рђаву намеру да вређам веру и цркву, али ја сам само тражио уштеду, јер сматрам да их је и оволико довољно, а поштовање вере и цркве чува народ добро. Пре ће се слабости у том наћи у мантији но у народу, — дакле овди је реч о штедњи а не о цркви и вери.

Новак Милошевић — Г. Тајсић је изопачио моје наводе. Цела је Скупштина чула да сам ја обратио пажњу на каноне црквене. Ја нисам овде говорио, ко више поштује веру, а ко мање, него сам казао, по црквеним канонима има се за 3 месеца попунити места епископска, а закон о црквеним властима казао је колико има места епископских. И онда, кад није било буџета, та су се места попуњавала по канонима.

Богосав Поповић — Лањске године Скупштина је решила, да се још један владика — четврти постави и то на источном крају наше отаџбине. Да ли је било потребе да се постави четврти владика, то би требао сваки посланик да зна из онога, што смо лане говорили, кад је било реч о постављању његовом. Ја држим да не би требало ићи против лањског решења, него треба поставити тог владику што пре, који је преко потребан и користан у источном крају.

Милан Ђурић — Не устајем, господо, овде да браним српску цркву и њену јерархију, јер њу брани љубав српског народа. Ја верујем, да је српска црква у тешким и критичким приликама чинила велике услуге нашем народу; него устајем да потсетим поштованог друга Милоша, који рече, да ни један архијерејског није заслужан за земљу, колико један генерал. Мени се чини, господо, да је он претерао са овим. Господо, историјска је истина, а и ви сви добро знате, да кад је српско царство пало и кад је мач српски спуштен у корице пред непријатељским мачем, да је тад престало српско господство и војводство, али је у народу остала српска православна црква са својим архијерејима, који су у дуготрајној борби за српство показали више истрајности и моралног јунаштва, него многи генерали са оштрим мачевима и војводе. Српска црква била је чуварица језика, обичаја и водиља у свима тешким приликама, да народ српски не пропадне од непријатеља, који су га притисли, него да се после 400 година појави међу другим народима и да одпочне да заузима оно место, које му је историја наменула. Ово наша историја сведочи, а и први наши људи признали су велику важност српској цркви, кад смо се свим силама трудили, да црквену власт од туђина архијереја друге народности узму и пренесу на српске синове. Могу поједини људи бити и грешни и боже сачувај, да их ја од тога хоћу да браним, али положај и ауторитет њихов то је народни стуб, који служи за одржање српског народа и његове снаге. То, господо, признају и наша браћа с оне стране Саве и Дунава, јер кад су прешли тамо изгубили су своје деспоте али задржали су српску цркву, која им је биле штит и град за своју будућност. То им признају и странци. Наша браћа у Старој Србији и Македонији шта раде тамо?— Они поимају важност српске цркве, поимају да оне беде за народност нашу и Србија која је пиемонат не сме ићи другим путем него путем, јединства српске цркве. Јединство српске цркве, највеће нам је јемство народно. Ја нећу никако да дозволим да се смањују епископије, јер су и епископи учинили у тешким временима све што се могло од њих очекивати за чување нашег гласа, имена и наше славе. Што се тиче, колико ће бити столица епископских то је скупштинско, да она реши и она је решила то још проле године, али обраћам пажњу Народном Представништву, да се према тим људима свагда са поштовањем изражавамо, јер наш народ љуби своју православну цркву а ми морамо да урадимо оно, што народ тражи, а народ наш поштује и уважава своју веру и цркву, своје владике и свештенство, јер црква благотворно утиче на будућност свога народа. Епископи су морални стубови и градови за нашу народност били свагда, па ће бити и у будуће, јер то сведочи историја нашег народа и цркве. (Одобравање)

Поп Арсеније Прокопијевић — Хвала г. министру просвете, који је као најнадлежнији узео у неколико у заштиту српску цркву и архиепископе и рекао, да није овде место да се тако говори о српским архиепископима; то може бити на другом месту. Ја имам да одговорим Ранку Тајсићу на његово тражење: да се место не попуни тиме: што велим да ми не би били доследни своме лањском решењу, јер смо решили да се установи и та четврта епископија. Кад смо донели то решење да се уставови четврта, онда треба да одговоримо нашем позиву; кад не би то усвојили више би изгледали на децу, него на посланике. По тој логици могло би изаћи и ово: ако н. пр. остану само 4 министра, онда ви можете казати: да нека остану ова четари и нека изврше све послове; нека пролеже сви послови упражњених министарства према овако финансијском стању. Овде је питање: треба ли нам архиепископ? Ако треба нека се постави, кад министар нађе за потребно; не треба ли онда посланици треба да поднесу предлог да се укине једно место, два, или сва три.

Што се тиче прекора на српске архијереје и веру, усљед кога, се г. Милош чуди: ко даде митрополиту толику плату, кад они не деле ником милостињу? На то му одговарам: да српски архијереји, ако не ови, а оно стари су доказали, да су више добра учинили овој земљи, више завештења, више милостиње, него српски ђенерали, саветници, пензионари. Ето вам митрополита Петра, владике Јанићија, ено вам владике Викентија и т. д. Сви су они поклонили цркви и школи све своје имање, даклем оном народу код кога су ту тековину и заслужили, док код других чиновника, који су од народа огромне плате примали и издржавали се — од 100 не можете наћи четворицу. Што г. Ранко Тајсић нуди у позајмицу жичког епископа, да обавља послове у епархији неготинској, ја бих то могао разумети, кад би сав народ из епархије жичке био оличен у Ранку, али можда ће имати ко, који ће тражити да тај епископ обавља послове само у једном крају — у својој епархији. И кад би се то ставило на гласање Ранко би сигурно ту пропао. Што он каже, ако треба архијепископ да благослови њиву, он то ради наплате само благосиља, ја му на то одговарам, да — ако он у то не верује — има и других послова административних, које врше архијепископи као архијепископи. На ону примедбу, што је он ставио, да ако се тражи поштовање према вери и цркви најмање ће се наћи међу мантијама, ја му кажем: ако се не може поштовање према вери наћи у мантијама — свештеницима, — онда се неће наћи ни под гуњем што га Ранко носи.

Милош Богдановић — Прота Милан Ђурић рекао је, да су наши архијереји, чувајући и бранећи вазда своју веру, у исто време чували и сам народ. Ја се потпуно с тим слажем и ја знам да је то тако и рађено. (Потпредседник: молим вас да исправите само свој навод).

Ранко Тајсић — Кад би мој говор исправно потпуно како ваља, онда не би могао слободно овде да говорим, јер би било недостојно, а и сви знате у понеким местима шта се у мантијама налази, ја њу то да оставим. О томе нећу да говорим, кад ви сви знате. Што се тиче оних доброчинстава, што поп Арса набраја да су ти црквени главари учинили, признајем да је учињено све од покојника, али реците ви кога од живих.

Извест. Милош Марковић — Кад смо у одбору претресали ову позицију, ми се нисмо упуштали у то, колико треба да буде епископија и колика да буде епископима плата, јер то је регулисано законом о црквеним властима, као што је то лепо напоменуо министар просвете и одбор може само жалити, што до сад није постављен епископ у тим источним крајевима, где национални и други обзири императивно захтевају да га имамо. Налазим да је потребно, да се то место што пре попуни, према томе молим Скупштину да усвоји овако како је одбор нашао.

Тома Јовановић — Овде је пала реч о једном упражњеном месту за владику. Страх ме је био кад сам чуо да Србија наша са 2 милиона становника не може да одржи 4 епископа, да на достојној висини одржи православну цркву. Господо, у ново-ослобођеним крајевима док су биле владике, дотле се држала и црква и православна вера поред све турске тираније. Ниш је имао владику, Врања је имала владику, Пирот је имао владику, Скопље сада има владику, Призрен има владику, Приштина има владику, — и још се тамо налази Срба, и још се чува православна вера. Ми можемо чабе да добијемо владику, ако хоћемо од папе да га потражимо, али нека му је далеко лепа кућа од нас. (Отреса скут од капута). Прекор, који се у Скупштини чуо, није требао да падне, јер ће њиме да се користе Бугари и остали противници Српства. Г. Ранко, види се, да је читао историју г. Васе Пелагића. (Смеј). Ако се свако упусти православна црква, доћиће полако ред и на попове, па полако и на звонаре, и рећи ће: што ће нам ови звонари да нас буде из спавања, шта ће нам иконе, па шта ће нам и Христове иконе и т. д., као што већ пише Васа Пелагић. Дакле, ја мислим, да овај укор није требао да се баци на народ српски, као да он сам иде против своје цркве, јер има доста њих, који иду против православне цркве. Дакле, имајте на уму, да је ово срамота. Ја ћу да гласам по предлогу г. министра, да се попуни упражњено владичанско место.

Ранко Тајсић — Ништа немам да одговарам Томи, јер је то човек неписмен. (Тома Јовановић: страх ме, ти си писмен!) Што се тиче Српства, има ко да га чува, хвала Богу.

Министар просвете Андра Николић — Господо, ја држим да би најбоље било да се Скупштина заустави на гледишту, које сам у почетку изнео и да расправи, да ли се овим задовољава закон или не, како бисмо се сачували од ове непријатне дебате, која траје по сата и за коју одговорност носе Ранко Тајсић и његов пријатељ Трифун Милојевић, који су мислили да несланим речима, које не показују поштовање према српској цркви, покваре наше озбиљне послове. Држим и то да патриотској зебњи, коју је изнео Т. Јовановић нема места, јер сматрам да неће наступити оно, чега се Тома боји и молим Скупштину да пређе преко несланих вицева, које су изнели г. г. Трифун и Ранко, па да свршимо ову позицију и да идемо даље. (Одобравање).

Потпредседник — Претрес је свршен; сад ћемо прећи на гласање. Решаваћемо позицију по позију.

Известилац чита позицију на „архијепископа и митрополита".

Потпредседник — Прима ли Скупштина овај кредит? (Прима).

Известилац чита позицију на епископа.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина овај кредит? (Одобрава).

Известилац чита позицију на два епископа.

Потпредседник — Одобрава ли Скупштина овај кредит? (Одобрава).

Известилац чита позиције под б). на духовне судове, и окружне протопрезвитре; а за тим одборско мишљење (ст. 22) с којим се и министар слаже.

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то да се одобри овај кредит по предлогу са изменом, на коју је пристао и г. министар просвете, нека изволи седети, ко је противан нека устане? (Сви седе)

Известилац чита позиције под в). на помоћ свештеницима и учитељима туђих вера.

Војин Ћирковић — У Пироту постоје преко 40 кућа јеврејских. Они сносе све државне општинске терете као и остали српски грађани, а међутим до сада нису могли да добију ни једнога учитеља за њихову веронауку. Они су молили министра просвете, а и једна њихова молба постоји и овде, да им се пошље један учитељ, па како је овде одређено само хиљада дин. на рабинера, ја предлажем да се место хиљаду одреди 2 хиљаде.

Паја Вуковић — Заиста пре неколико дана дошао је један акт од јеврејске општине из Пирота, да им Скупштина пошље једног вероучитеља. Али ја мислим да је ова цифра стављена не само за једнога учитеља. Овде је метуто 1900 дин. више но што је било прошле године.

Министар просвете Андра Николић — Постоји разлика између предложене суме и пређашње, али се из ње не може учинити оно што предлаже г. пиротски посланик. Молио бих г. посланика, да обичним путем изнесе свој предлог, те да се о њему реши. Ова је разлика дошла отуда што има више издатака. Има н. пр. овај случај. Имам једнога муамеданца, који је са одличним успехом свршио Нишку учитељску школу и који би био најподеснији да ђацима мухамеданске вере предаје. За учитеља основне школе по закону не могу да поставим, јер није православни; ја бих могао да га поставим само из оваквога кредита, из помоћи за туђе вере. То је тај вишак а ово што г. Ћирковић тражи, то је нова ствар. Пошто сам буџет већ поднео, то ништа не могу да мењам, а г. посланика молим нека обичним путем поднесе тај предлог.

Известилац Милош Марковић — Ја као известилац, пристајем да се повећа ова сума, јер је уместан захтев г.

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Војина Ћирковића, а и сама толеранција верска тражи то. Само бих желео да се предложи цифра, која је потребна за то.

Војин Ћирковић — Молио бих Народно Представништво да не мисли, да они не шаљу своју децу у нашу школу, но њима је потребно да најпре у својој школи уче своју веру једну годину дана, па тек после своју децу да шаљу у нашу основну школу. Тражим десет посланика да ме потпомогну. (Потпомажу га.... Чује се: одредите цифру!)

Ја предлажем цифру од 1000 дин. (Чује се: доста је 600 дин.) Ја пристајем и на ту цифру.

Потпредседник — Прима ли Скупштина овај кредит са овим додатком Војина Ћирковића од 600 дин? (Прима) Објављујем, да је Скупштина примила овај кредит са додатком од 600 дин.

Известилац чита у партији III државна штампарија.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани кредит код тач. 1? (Прима). Објављујем да је Скупштина примила кредит код тачке 1.

Известилац прочита тачке 2, 3, 4, 5 и 6.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани кредит? (Прима).

Известилац чита позиције под б)

Овде је одбор учинио уштеду на уреднику „Српских Новина“ 2000 дин. и тако да место 5000 дин. буде 3000 плате.

Минист. просвете А. Николић — Ја бих молио да остане оваква редакција, како је одбор предложио а место речи „помоћника“, нека се каже *коректор*.

Известилац — Ја примам то.

Потпредседник — Ко је за то да се овај кредит са изменом г. министр. прими, нека седи, ко је против, нека устане? (Сви седе). Објављујем да је Скупштина одобрила овај кредит, на што је и г. мин. пристао.

Известилац чита партију под Б) Општи трошкови.

Потпредседник — Ко је за то да се прочитани кредит прими, нека седи, а ко је против, нек устане? (Сви седе) Објављујем да је Скупштина примила предложени кредит на опште трошкове држ. штампарије.

Известилац чита партију под В) Трошкови књижарски.

Потпредседник — Стављам на гласање: Ко је за то да се предложени кредит на трошкове књижарске усвоји, нека седи, а ко је против, нек устане? (Сви седе) — Објављујем да је Скупштина примила предложени кредит на књижарске трошкове.

Известилац чита партију под IV) на народну књижевност и уметност. — Одбор је ово у неколико преиначио, што је на позицију за ископавање старина за музеј, од 8000 дин. свео на 4000 дин. и тиме је учињена уштеда од 4000 дин. но код ове позиције, ја и г. Панта Срећковић одвојили смо своје мишљење.

Потпредседник — Изволте исказати ваше одвојено мишљење.

Известилац — Ја држим да овде нема места штедњи. Предложена сума од стране г. министра просвете у 8000 дин. није ни мало велика, ако још није ни сувише мала за циљ којој је она намењена, а то је на откопавање старина за музеј. Господо, не мислим да вас морим доказујући на другачко значај и корист отуда, што се троши на истраживање материјала, споменика и докумената о животу, замљи и историји народа нашег. Ми у нашој земљи имамо врло много таких драгоцених споменика, који на жалост леже још неопажени, неприкупљени и неиспитани, а то је велика штета. Крајње је време да у том погледу развијемо већу делатност и да обратимо већу пажњу на наше старине, које нам могу помоћи да што боље и тачније упознамо прошлост нашу. Између осталога, да напоменем само то, како један стари ситан новац, који се нађе, може у многоме да расветли извесно доба у нашој историји. Ваља се постарати и прикупити оно благо, а за то су потребне извесне материјалне жртве. Ако у томе будемо немарни и ако ми не почнемо озбиљније прикупљати разноврсне старине наше, будите уверени, да ће странци, користећи се нашим немаром, извући из Србије све те драгоцености с којима ће обогатити своје музеје, а то нам неће ни најмање служити на част.

Кад једна Бугарска може на такве ствари да троши преко 35.000 дин. годишње, онда се надам, да међу нама неће бити ни једнога, коме ће се учинити да је ова предложена цифра од 8000 дин. велика. С тога молим Нар. Скупштину да ово изволи примити.

Мин. просвете А. Николић — Господо, ми се у одбору нисмо сложили о томе, и та је ствар решена на један начин, који је за мене незгоднији, него да се потпуно с одбором нисам сложио. Они вели: „па дали би још толико, али се нема.“ То ме је довсло у тако незгодан положај, да ја не могу да браним у опште ову позицију као врло потребну за музеј, и која је врло јасна. Ја држим, да Народно Представништво неће ни сада ни никада спорити корист, коју имамо од музеја, него се само изнео тај аргуменат од стране одбора, да се ова сума у буџету не може ставити за ову годину, а ставиће се радо за идућу.

Али ипак ја не могу на то да пристанем и да напустим гледиште, да ова сума треба да остане баш за ову годину, и изнећу за то нарочите разлоге.

Господо, кад ви кажете да би врло радо дали ту суму, па и више, али се нема, — онда то значи да ја морам изнети неке нарочите потребе, управо *овогодишње* потребе нашег музеја.

Ја сам у стању представити вам те потребе и молим да их изволите оценити. У музеју је дошло до тога стања, да је преко нужно само сачувати од пропадања оно, што је већ нађено и скупљено. Немојте мислити да ја ову помоћ тражим у опште за музеј, ја је тражим управо ради тога, да ово што сад имамо у музеју сачувамо од пропасти; јер ако не употребимо мере да музејске збирке сачувамо, онда ће се оне покварити, оштетити и упропастити. Ако н. пр. немамо довољно ормана за извесне тканине, које се тамо налазе сачуване, онда после годину дана нећете имати потребе да дате ни једне паре за ормане, јер ће то све пропасти, а што овде пропадне то је немогућно више повратити. Сем тога у музеју има старинских новаца, старинског одела, старих резаних каменова, који су донесени ради проучавања и испитивања, — те ствари не могу да стоје ма где и да се некад доцније о њима старамо. То су, дакле, нарочите потребе, које не смемо да одлажемо и да данас о њима не решимо; кад бих ја тражио све оно што за музеј у опште треба, ја господо, не бих смео од стида пред учене људе изаћи да кажем да се све то може постићи са 8.000 дин., а на сваки начин да се то не може све имати са само 8.000 дин. Ја не тражим, господо, да унапредим људе, ја вам тражим једну врло малу суму за неколико ормана, који треба да се набаве, за проучавање онога места у селу Јаковљу, где је скоро нађен онај споменик из доба цара Уроша, за даља истраживања у селу Барајеву. Ја понављам, господо, ја вам не тражим кредит за музеј, за све оно што би њему требало, него тражим једну малу суму, да ово што имамо сачувамо од пропасти и од квара и то је једини разлог, што опет изнова излазим пред вас да ми одобрите тражену суму. Истина и у одбору а и овде многа г. г. посланици изјављују да нико није против науке, али, господо, ја се бојим да поред такве изјаве ви опет не кажете „ове године не можемо дати“. Онда, хвала вам лепо, до године кад пропадну споменици и ствари у музеју, онда их ја више не могу ни чим накнадити и онда не помаже ништа, ако ће се већи кредит и одобрити. Као што вам рекох, ормани су потребни да не пропадну ствари у музеју, и то, господо, нису општи културни него овогодишњи, свакодневни разлози, који се истичу тако јако, да опет морам да вас молим, да би смо сачували историјско благо наше, да одобрите суму коју од вас тражим. А после, доцније, ми ћемо да радимо на унапређењу целе струке, на доношењу закона о старинама, на живљој

и систематичној радњи око тражења наших старина. За сад ја вас молим, да одобрите једну малу суму, како би се постигло оно што треба ове године да се изврши.

Витомир Младеновић — Пре неколико скупштинских седница био је овде на претресу пројекат закона о трговачком музеју, и Скупштина се је сагласила, да тај закон треба примити. Господо, као год што су потребни трговачки музеји за унапређење трговине, а привредни музеји за унапређење привреде, тако исто потребни су музеји старина за унапређење науке. Србија као културна земља, она мора корачати јачим кораком, па да може издржати и напредовати у борби међу јачим државама, те тако да не дозволимо да странци односе наше старине у Беч и Париз, те да не буде као што је то бивао случај у геологији, да су многи странци, пре почетка рада наших данашњих млађих снага, долазили у Србију и прикупљали разне геолошке остатке; да су многи странци путовали по Србији и доносили резултате у својим списима шта се по Србији налази. Ја мислим да овај музеј није само за то, да се у њему прикупљају наши новци као што помену г. известилац, него да се у њему прикупљају у опште све наше старине, разни споменици, који сликају наше стање, из кога може сваки очигледно видети, какви се остаци налазе; из којих може да се чита друштвено стање, како је држава и природа корачала у разним добима. Па пошто ова сума није ни на какве плате, него само на то да се прикупи оно што имамо у нашој земљи, да сачувамо наше историјске споменике, држим да ће Скупштина ову суму по пројекту и усвојити. Ја бих био и за много већу суму, али ја држим да се ова незнатна сума треба да усвоји по предлогу министровом. Имајте на уму, господо, да ова сума не иде на плате, против којих се тако устаје, него да се прикупе наши драгоцени историјски подаци. Тим ће се постићи та добит, да ће сваки, који се тиме бави имати, прилике да очигледно изучи те споменике, а не само да о њима у књигама чита а ви, господо, имаћете прилике да видите по нешто из оног народа за чије се интересе бринете. У толико пре да одобримо тражени кредит, да не останемо и даље на томе, да више знамо шта има у осталом свету, а не знамо шта имамо код своје куће. Према свему што рекох гласаћу за суму коју г. министар предлаже.

Живан Живановић — Ми Срби обично се хвалимо како смо имали велику и славну прошлост. Ту је прошлост покрио мрак прошлости и земља. Време је да се и ми побринемо, да што год је из те наше прошлости наћемо и да се то изнесе на видик, а то може бити само тако, ако то држава узме у своје руке, и да јој се средстава, иначе ће се запста и даље дешавати, да ће наше лепе старине носити у Беч и Париз, и показиваће свету шта се код нас налази, као што се већ зна да су многе наше важне старине прешле тајно или јавно у страначке руке; и то је колико и изгубљено за нас. То су странци откупили и по свој прилици они ће и даље откупљивати, ако ми будемо као и до сада радили. Господо, ви би се зачудили кад би вам изнео цифре, које дају други народи на ту цељ. Буџет берлинског музеја већи је од целог нашег просветног буџета. И имајте на уму, господо, и то, кад дође један странац у Београд, прво је што ће да пита: где је музеј? Према томе, господо, музеј у неку руку служи за презентацију целе земље. И с тога ја бих био, ако неће да се и више да, да се бар остави ова сума од 8.000 динара, а верујте то неће бити бачен новац.

Панта Срећковић — Ја сам био одвојио мишљење односно овога кредита, и то не да се ова сума смањи, него да се повећа. Новац, који се троши на наше старине, не само да није утрошен него се добија много већи капитал, него што уложи. Ако за 8.000 динара купите старина и ако хоћете да тргујете с њима, можете их продати и за 20.000 динара. Дакле што се утроши то није бачено, него је нова тековина.

Код нас, господо, старине пропадају, а ево зашто. Код нас постоји закон, кад неко нађе неку старину $^1/_3$ вредности њене мора дати ономе чија је земља, $^1/_3$ држави а $^1/_3$ припада њему. Ко год нађе у већини случајева крије, јер је рад да све остане њему а по најчешће он нађе начина да изнесе из Србије, те пређе у Аустрију и прода буд зашто људима, који тргују с тим стварим. С тога ја бих био мишљења, ради очувања старина да би требало, прво да се овај закон о старинама уништи, и да се каже ко шта нађе, његово је, и онда би могуће било да држава врло лако те старине откупљује. Ево један пример како утиче јако наш закон, да се наше старине продају странцима.

У Мраморцу селу окр. подунавског купили су шљиве, падне киша и спере земљу, и једна жена купећи шљиве пронађе два појаса од сребра, који су прављени пре Христа на 1000 година, и та два појаса можете видети у музеју, и код та два појаса нађе и једну гривну од сувога злата на којој две змије гледају једна у другу. Она оде и каже кмету шта је нашла. Кмет јој каже, ако покажеш власт ће ти отети, него дај ти мени да ја то продам. Она пристане на то. Кмет понесе са собом те старине да их прода, и са свим случајно ухвати га један чиновник и одузме од те жене те старине. Та жена, то је нека удовица, и она каже, да је она то хтела да прода. И није чудо, јер та гривна кад је донесена у музеј измерена је и нашло се да вреди 70 дуката.

Кад неко некакву старину пронађе од сада, он неће дати да му се одузме, већ ће је по 100 пута крити и с тога треба донети закон, да онај, који какву старину нађе узме је као својину.

Сад има старина, које нису златне ни сребрне као камене резотине, слике, историјски списи и т. д. Кад такву ствар сељак пронађе он јој не зна цену и слабо показује, и то се свагда откупљује овде у музеју јевтиније, но што вреди.

Ја на пр. имам једну старину, за коју ми је лондонски музеј преко графа Вежбицког давао 80 хиљ. дин., али ја је нисам хтео продати. Ја вас дакле молим, да оставите ових жалосних 8000 дин. на ову партију.

Министар просвете Андра Николић — После онога рђавог искуства, где нисам могао да одбраним једног писара, ја благодарим г. известиоцу а и свој господи, која су говорила у корист овога, али ипак сматрам за потребно, замолити Скупштину да и она не дође на гледиште, које је било у одбору. Г. Срећковић непрестано доказује велику важност музеја, али ја се бојим, да се Скупштина не врати на оно мишљење, те да каже: „јест, то је доиста добро, ми хоћемо да чувамо наше старине и не дамо да се разносе, па чак шта више, на ту ћемо цељ и више дати, али само не ове године."

Ја нисам ни једне речи хтео говорити у опште о музеју, јер сам о томе нарочити закон спремио и, да Скупштина има времена да улази у то, она би видела, како ја о томе мислим.

Овде није у питању, да се унапреди музеј; него је у питању да не пропадне оно, што се је већ скупило. Ми смо тих старина подоста прикупили и чувар музеја нема места, где да их склони, те ће тако да пропадну. Ми имамо запечетих послова у Јаковљу, а и у селу Барајеву, где има неких старих споменика, те ако се тамо не пошље човек, да их сними (а то не може српски писар), онда ће оне пропасти, и ви можете до године два или три пута дати више али то неће бити од праве користи.

Молим вас, узмите на ум оне лепе резоне, који су изнети од људи, који ову ствар бране, и молим вас помозите, у овај мах, да се то изврши. Тим ја правдам разлоге, који су ме руководили, да ову суму предложим, и молим вас да је одобрите. И ја сам захвалан г. известиоцу, што је пришао овом гледишту, не да развијамо музеј, но да сачувамо од пропадања оно, што већ имамо.

Потпредседник — Претрес је свршен. Стављам на гласање: ко је за то, да се тражени кредит одобри, нека седи, а ко је против, нека устане? (Већина седи). Објављујем, да је Скупштина усвојила тражени кредит по пројекту буџета.

Известилац чита позиције под б) на „Народно Позориште."

— Одбор је овде учинио уштеду на драматургу, и тим уштедно 500 дин. На то је пристао и г. министар.

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Потпредседник — Стављам на гласање: ко је за то да се тражени кредит одобри, нека седи, ко је против, нека устане? (Сви седе).

Известилац чита позиције под в) на научна Друштва и књиге.

За тим мишљење одборско, да се помоћ народном позоришту сведе од 40.000 дин. на 30.000, даље да се додатак академицима укине (прил. 9. ст. 22).

Радисав Митровић — Мени је, господо, заиста чудно да се ово наше позориште не може без државне помоћи да одржи. Народно позориште има бесплатну зграду, и плаћа им држава 2—3 чиновника, а имало је ту помоћ од пре неких 20 година, па је ваљада за то време могло набавити све што му треба, па се сада може одржати и без ове помоћи. Овим се позориштем користи једино богатија класа београђана, а народ српски, коме се бакрачи за дугујуће порезе продају, мора да даје на ово 40.000 дин. зарад уживања београђана.

Позориште ово може се одржати и без помоћи државне, нарочито кад има зграду, и неколико чиновника, које оно не плаћа, само кад би се мало више рачуна водило о приходима његовим, јер се не води над тим никаква контрола. Благајник продаје билете и он над тим нема никакве контроле, већ заведе у протокол колико хоће, јер му нико не броји новац и остатак билета непродатих, него их он поцепа, те тако он може да каже да је пало прихода колико он хоће.

Ја мислим, да би било са свим оправдано, да се не даје више ове помоћи народном позоришту и с тога предлажем да се ово са свим избрише. Молим 10 посланика да ме у томе потпомогну. (Помажу га).

Марко Петровић — Ја нећу да говорим против позоришта као установе у опште, али ћу говорити против духа, који провејава кроз наше повориште, према ономе што сам чуо и видео у њему.

У свима државама, па и код нас је позориште установа, која има циљ, да гаји уметност и вештину и да уздиже особине народа у духу свију врлина, које треба да припадају једном народу, а међутим од некога доба принавља се много што шта у нашем позоришту, што не може да се сложи са народним духом, навикама и осећајима, које треба неговати, уздизати и јачати у нашем народу. Па зар ћемо оваким радом подићи народ на већи ступањ моралног ојачања, ако будемо без икака вишег надзора оставили и даље, да се тамо на бину позоришну износе и тако незгодни призори, који пре могу саблазнити гледаоце, оштетити њихов морал, и подстаћи у њима штетна расположења? Не, него ћемо их само можда уназадити, а то нити може нити сме бити позив једне установе, намењене да уздиже дух и драгоцене особине једног народа, тим пре, када и сам народ приноси извесних жртава на одржање те установе. —

Нека наше позориште избије себи из главе мишљење као да је његов позив, да буде шпекулативна установа, која има да се брине, како ће што више пара прибавити од посетилаца, а да му је то последња брига, шта ће дати публици за то у погледу дужности и позива његовог, и да ли ће јој дати довољно или мало подстицаја на оне врлине, које позориште треба да гаји.

Ја сам на жалост имао прилике, да присуствујем представи неких врло скандалозних комада, којима није смела бити указана част, да буду уврштени у репертоар »српског народног позоришта.» Кад, господо, у репертоар позоришни може да дођу и «ђаволове стене» и «златан паук», поред још понеких комада, који се на нашој позоришној бини указују, онда мени се чини да наше позориште играјући такве комаде, не одговара оном своме позиву — да гаји уметност, вештину, морал и јуначке врлине, но пре би се могло рећи да се укине да га нема, него да му се још и помоћ даје од стране државе. И кад сам ја присуствујући једној таквој скандалозној представи учинио надлежном примедбу и питао га, зашто ће вам такви комади, који се не могу да се сложе с позивом и дужношћу «српског народног позоришта», он ми је одговорио да се оваки комади од наше публике најрадије гледају. Међутим мени се чини да је то погрешно гледиште надлежних на ту страну позива и дужности позоришта, јер његов позив није, да оно иде за поквареним укусом публике и да га још јача, но да покварени укус публике поправља и облагорођава. —

Ми смо видели, шта је било са свима народима, где је укус публике водио и упућиво државу и државне установе, а не држава са својим установама укус народа. — За то, ако ће позориште наше ићи за укусом публике и кад никакав уплив позориште нема на нашу публику, но публика води њега, онда није требало ни да нам постоји позориште, јер оно је за то да ствара бољи укус и да руководи масу, а да се не руководи расположењем масе. Позориште је школа за народ наш, па за то оно је и позвано да школује публику своју а не публика њега, иначе ако би се усвојило гледиште данашње нашег позоришта у томе, онда и деца треба да дају школи укус и програм наставе а не школа њима. Па ако би наша школа онда пошла тим путем, онда ја држим да ми нећемо ни од ње имати оно што треба да имамо. Мени се чини да са оваквим појмом о дужности народног позоришта, доћи ће се дотле, да не само откинемо субвенцију народном позоришту, него га шта више огласимо као штетна по народни морал. Напослетку ја не мислим сада да се ова установа одма уништи за то, што је мало сишла са свога правог позива, него само да се исправи; издвојте оно што ваља од онога што неваља, па оно добро оставите ту, гајите и јачајте га, па ћете вазда имати права на државну помоћ, и ту ће помоћ народ српски и указати тој установи својој са њеном лепом задаћом, ако она ту задаћу буде у будуће и вршила онако, како се то од ње изчекује. Ја ударам гласом на то, да они, на чијој души лежи позориште, отворе мало боље очи и нека више воде рачуна о томе и нек не праве од позоришта шпекулативни завод, коме ће сва брига лежати у томе, да што више новаца прибере од своје публике, па се за тај новац ма шта публици давало, него завод где ће се гајити уметност и вештина, не обзирући се на то: хоће ли бити сто више, или сто мање његових посетилаца, јер ако врши корисно своју улогу и мањој публици, већа је корист, него ако врши штетно већој и многобројнијој, где је и већа штета од њега у том случају.

Ја сам једном приликом био у позоришту; до мене у ложи био је један господин са својом фамилијом. Био је један скандалозан комад, да сам тога господина питао: за бога, господине, како можете да доводите вашу породицу на овакве комаде? Одговорио је да су се на то већ навикли. Међутим у позоришту је био такви скандалозан призор, какав се не би смео дозволити ни у каком јавном локалу најниже врсте. — Дакле ако хоћемо да имамо праве користи од позоришта, и ако позориште наше оће да нас веже патриотском дужношћу на даље новчане помоћи своје, онда нек се и оно побрине да се тамо представљају комади, којима се гаји врлина или вештина народна, па ма то за време и не одговарала по укусу публике београдске. Јер тврдо верујем, да ће се она поступно скинути и на оне представе, које црпу свој метив из живота и славе историје своје и осталих народа, када јој се украте ови и оваки саблажњиви комади. Јер ма да би се ово и могло дозволити у какој усамљеној паланчици, то се не сме дозволити у нашој престоници, у којој је прибрана омладина српска, која има овде да се васпита, и да то своје васпитање разнесе у све слојеве народњег живота, а васпитање, које дају таки јавни призори, није усрећило ни оне народе, одакле су ти комади донети, још ће мање моћи усрећити наш народ. Ми ту имамо нашу омладину, нашу узданицу и желели би да наша омладина, гајећи се овде у врлини, одавде изнесе такво васпитање, те да од тога буду добре последице за целокупан живот нашег народа; а са васпитањем, које се може да добије у таквом позоришту, ја не бих желео да нам се синови врате у народ, него нек остану овде. За то бих захтевао од министра, као врховног надзорника позоришта, да скрене своју озбиљну пажњу тој установи и да боље рачуна о томе, шта ће наше позориште да приређује; јер има случајева да људи иду кући с пола представе, не могући да сносе оно што виде својим очима.

Најзад ја бих се бојао, ако се ово не исправи за времена, да овај завод поред свог новчаног дефицита не унесе у живот наш и морални дефицит. Дефицит од 30.000 динара, који повлачи позориште, не би био велики, кад би овај завод одговорио својој

цељи, али је за нас много тежи дефицит морални; и ја бих желео да нам тај дефицит не расте. Тај дефицит то је морално опадање у народу, које се не може лако поправити.

К. Динић — После овако вољаног говора поштованог посланика поп Марка, мислим да би било излишан сваки други говор. Заиста назоре г. Марка треба да усвоје сви. И ако би било каквих мана у позоришту, то би било једино до управне и надзорне власти. Према томе г. министар треба да обрати пажњу на све ово, што је рекао г. Марко, јер признато је да је позориште школа народна. Што се тиче говора поштованог посланика Радисава Митровића, ја не бих могао с њим да се сложим, да се ова помоћ позоришту одузме, јер кад би то било, онда позориште не би могло да остане. Исто тако не налазим разлога, да се та помоћ позоришту одвоји од позиције „научна друштва и књиге". Ја бих предложио, да у ту позицију уђе и ова помоћ позоришту, с тим да се не каже колико ће баш министар одредити на позориште, јер министар ће сам одредити онолико колико треба. Имајући у виду штедњу а и потребу позоришта, ја бих био мишљења, да се овај кредит од 110.000 сведе на 100.000 и молим 10 посланика да ме потпомогну. (Не потпомажу га).

Благоје Божић — После говора Радисава и поп Марка не бих имао шта да кажем, до то, да сам и ја против овог издатка на позориште. Београђанима ако требају позоришне представе нека их плаћају, ми у народу немамо ни школа ни цркава и не тражимо помоћи за то. Од тог позоришта никакав приход није се показао, и ако се често сва седишта заузму. Ето пре три дана није било места, где да се седне. Па где су те паре. Нема прихода никаквога, то је сигурно за то, што има доста ложа неплаћених, — то сам ја још 1875 год. казао г. Кујунџићу. Нама у народу биће довољно да имамо гусле и старе књиге да читамо, па ће нам опет бити добро.

Ранко Тајсић — У мом одвојеном мишљењу позориште је избрисано са свим. Г. надлежни министар објаснио је у одбору, да из ове укупне суме даје позоришту 40.000 динара. Већина одборска пристала је на то да се 10.000 избрише, а ја сам избрисао све. Полазна тачка била ми је ово:

Београђани имају бесплатну кућу и то на најлепшем месту у Београду за позориште, озидану о туђем трошку, имају чиновнике у буџету што их народ плаћа. Ја најзад пристајем да од овог дигнем руке, нека остане и даље све на терету народа, али ако им је за игру, нека плаћају људе, који играју, и ако им је за увеселавање, нека плаћају. Веома много и много паметнијих ствари има у народу, које су нужније за његов опстанак материјални, а не за увеселење. Кад је народ сит он се уме и веселити и зна шта је то коло, но нема услова да се весели. За то мислим да се ова партија сва избрише. Ко би се год упињао, да доказује да је позориште школа за народ, тај не би говорио истину. Што се мене тиче позориште јест школа, али за неморал, да младеж учи како ће да прави љубазне сцене, а врлине да се развијају као што су их наши дедови и очеви развијали, то треба у народу учинити. Неко је навео, да се у позоришту показују историјски комади. Ни тога нема. Ако хоћете да чујете песме о старим јунацима, то опет идите у народ, тамо ћете их наћи онакве, какве су с колена на колено предаване, а не начичкане западњачким угурсузлуцима. На основу ових разлога мојих, ја бих замолио Народну Скупштину да ову партију не прими и збрише је. А београђанима ето куће, ето чиновника, ето одела, које је прибављано неколико година и које смо све ми платили, не тражимо га да нам враћају, нека слободно уживају. Ја сам свега три пут гледао позориште и држим да се оно може да издржава од прихода. Неки дан читао сам како је представљан „пут око Србије" шта ли? (Смеј, чује се: сигурно хоћеш да кажеш „пут око земље.) и како је пало 1000 динара, а ја у општини једва могу да истерам 1000 динара кад наплаћујем порезу и то учиним најмање 30 продаја, и све узимам крајцаре а овде пада по 1000 на 1 дан. Нека и половина овога пада, па је доста да се оно од доходака може издржавати и то на најсолиднији начин а да се с леђа народних не скида. Молим Скупштину да усвоји ово моје мишљење.

Љуба Ћирић — Господо, није ово прва прилика да се приликом ове позиције о позоришту у Народној Скупштини ово догађа. Као што је поменуо поштовани г. Благоје Божић још од 1875 год. сваким приликом биле су врло велике дебате, кад је год била реч о позоришту. Већ по томе, господо, што је свагда остајала ова позиција у буџету, јасно је да је приликом тих дебата вавек преовлађивало мишљење, да народ треба тој установи да помаже, ако хоће да је има. Ја господо, не мислим да говорим овом приликом о користи позоришта; мени се чини да је то питање пречишћено тиме, што је српски народ вавек давао једну суму народном позоришту. Кад је реч о нашем садањем позоришту допустите ми да кажем неколико речи. Ако доиста загледате у наше позориште, у ту установу онакву каква је код нас, онда мени се чини да не бисмо имали много похвалних речи да кажемо у корист његову. Отац Марко у свом лепом говору рекао је, шта се жели од позоришта, па је свео свој говор да наше позориште не одговара овоме позиву и да му треба одузети помоћ. И ако се с његовим оштрим закључком не бих могао да сложим, опет признајем да се у нашем позоришту не дају комади, који би уздизали дух, ширили врлине, него, допустите да кажем, дају се често комади без икакве садржине, тако да се гледаоци разилазе а готово и не знају зашто су дали паре. Што је наше позориште таково, најглавнији узрок лежи на министру просвете, не овом, него у опште на министарству просвете. Да су они мало више обраћали пажње за управу позоришта, оно не би пало тако ниско, као што данас стоји. У почетку кад је народ. позориште установљено, кад је сазидана позоришна зграда, у колико се ја сећам, наше позориште могло је да послужи за углед не само нама него и странцима. У нашем позоришту одгајене су снаге првог реда, неколико наших глумаца отишли су у страни свет и тамо су послужили за углед и пример. Међутим од рђаве управе, а најглавније од кињења, које се почело вршити над глумцима, почели су поједине боље снаге, које нису могле да трпе управу, напуштати наше позориште, тако, да данас изузимајући 3 до 4 одличне снаге, оно није ништа, оно је горе од једног путујућег позоришта, које иде по Далмацији, Срему, Банату и Бачкој, дакле горе од позоришта, које је састављено од оних људи, којима се не допада никакав озбиљни посао, никакав рад, него да представљају разне комаде и на тај начин зарађују кору хлеба. Мени је одиста чудно, зашто о таквој установи, за коју се даје прилична сума, нећу да кажем да је велика, али према нашим приликама, српски министри нису хтели да воде озбиљног рачуна, тим пре што се увек при претресу буџета појављивала јака струја, која је говорила: не дамо позоришту помоћ, јер у њему уживају београђани.

Не слажем се да је позориште само београдско за то, што је у Београду, јер у позориште може доћи сваки Србин, који год хоће да га види, кога оно занима, да у њему ужива гледајући поједине представе.

Мени је само чудновато, што се није хтела да обрати већа пажња на управу, те да народно позориште не доведе до тога, да ево данас, мени се чини, стојимо пред једним захтевом, да му се цела помоћ одузме а не само 10.000 дин. Међутим, господо, да је позориште јачало, да је напред корачало и да је се снабдело са бољим снагама, у коме би видели чак и вештаке, као што је н. пр. Тоша Јовановић и др. мени се чини, да се онда у Народном Представништву не би дигао глас и говорило: да је то само београдско позориште и да му треба одузети помоћ, коју му народ даје; али када у томе позоришту видимо готово никакве снаге, — нећу да их помињем, — да често пута човек, који оде у позориште, не само да жали новац, него и време, које је у њему преседео, јер мора да дрема и са другим разговара, да би само што пре прошло то време, — онда је то заиста за осуду и жалост је дати ову помоћ.

(наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић**

Штампа крал. српске државне штампарије